Bijbelstudie Commissie Kerk & Israël

Numeri, "In de woestijn"

1. De Naam

De naam "Numeri" (getallen) is overgenomen uit de Vulgaat (Latijnse Bijbelvertaling, ontstaan ± 400 n. Chr.). Deze heeft het weer ontleend aan de Septuaginta (Griekse vertaling van de Hebreeuwse Bijbel, ontstaan tussen 250 en 50 v. Chr.). Deze benaming dekt slechts een klein gedeelte van de inhoud van het boek.
De Joodse aanduiding Bemidbar is veel beter, want *"in de woestijn"* omvat alles wat met de tocht door de woestijn te maken heeft, vanaf kort na de uittocht tot vlak vóór de intocht: de historische gebeurtenissen, de wettelijke regelingen i.v.m. doodslag, eigendomsvergrijpen, erfenissen, huwelijk, kortom het hele maatschappelijke leven; de voorschriften omtrent de eredienst, de bijzondere dagen en hoge feesten, de rechten en plichten van de priesters en de Levieten.

2. Plaats van Numeri in het geheel van de Thora.

De 5 boeken van de Thora zijn ruwweg chronologisch geordend. Maar daaronder bevindt zich een rangschikking in de vorm van spiegelbeeldsymmetrie – ABCBA – met de top in het midden i.p.v. aan het einde).

A	Genesis	*Proloog: de voorgeschiedenis van Israël*
B	Exodus	*Reis van Egypte naar de berg Sinaï*
C	Leviticus	*Bij de berg Sinaï*
B1	Numeri	*Reis van de berg Sinaï naar de oevers van de Jordaan*
A1	Deuteronomium	*Epiloog: de toekomst van Israël als natie in het land*

Het hoogtepunt van de 5 boeken bestaat uit het lange, uitgebreide verslag dat het einde van Exodus, het hele boek Leviticus en de eerste 10 hoofdstukken van Numeri omvat. Het gaat over het verblijf van de Israëlieten bij de berg Sinaï. Daar sloten zij een verbond met de Eeuwige, daar ontvingen ze de Thora.
Ze zouden een koninkrijk van priesters, een heilige natie worden, met het heiligdom in hun midden en een ethische code gebaseerd op het idee van heiligheid.

3. Exodus en Numeri vergeleken met elkaar

Binnen bovengenoemde structuur is meteen duidelijk, dat Exodus en Numeri veel gemeen hebben: ze gaan bijvoorbeeld beide over een reis; in beide wordt geklaagd over voedsel en water; beide beschrijven een reeks gelegenheden waarbij het moreel dreigt te bezwijken. Toch zijn er ook duidelijke verschillen. In Exodus bijvoorbeeld wordt het volk niet gestraft voor het geklaag; in Numeri wel. En zeer opmerkelijk is de manier waarop Mozes reageert op de problemen. In Exodus gaat hij er mee naar God. Die zegt hem wat hij moet doen. Hij voert vervolgens die opdrachten zonder meer uit. In Numeri is zijn gedrag problematischer: van wanhoop tot machteloosheid. De toon is anders. Er is iets veranderd.

Numeri, "In de woestijn"

Lezen: Numeri 11 : 4 – 6; 10 – 15 en Numeri 20 : 2 – 12

4. Waarom reageert Mozes in Numeri zo anders?

In Exodus is het een *"reizen van"*: van Egypte, weg van de slavernij. Het is het verhaal van een ontsnapping. In Numeri is het een *"reizen naar"*: naar het beloofde land, op weg naar verovering en vestiging. Het is het verhaal van nadering en voorbereiding.
In Exodus gaat het over de vrijheid, die een slaaf krijgt als hij of zij wordt vrijgelaten. Er is niemand meer om je bevelen te geven. Als individu ben je vrij om te doen en te laten wat je wilt.
In Numeri gaat het over de vrijheid van een volk in een samenleving. Een vrije samenleving vereist codes en regels, anders is sprake van anarchie. Waar het om ging in Exodus is, hoe het volk ontsnapt aan de greep van de Farao. Waar het om gaat in Numeri is, hoe het volk de uitdaging van zelfbestuur en verantwoordelijkheid oppakt.

Wat veranderd is, is niet Mozes zelf, maar het specifieke karakter van de leiderschapstaken waarmee hij te maken krijgt in deze omstandigheden. In Exodus waren het technische uitdagingen: er doet zich een probleem voor, waarmee de mensen zich wenden tot de leider voor een oplossing. In Numeri is sprake van een adaptieve uitdaging: hier zijn de mensen zelf het probleem. Zij moeten veranderen. Dit kan de leider niet in zijn eentje oplossen. Hij moet de mensen onderwijzen over de noodzaak van verandering. Mozes ontdekt hierbij, dat het volk – ondanks dat zij de Thora bij de Sinaï ontvangen hebben en het heiligdom hebben gebouwd - *niet is veranderd*. Daarom is hij zo wanhopig. Hij voorziet dat een volk dat enkele van de grootste wonderen uit de geschiedenis heeft meegemaakt en toch nog steeds klaagt over het eten, niet over de moed en de visie zou beschikken om in vrijheid een natie op te bouwen in het beloofde land.

5. Tijd als factor bij het overwinnen van de angst voor vrijheid.

Het volk zoekt, uit angst voor de vrijheid, zijn toevlucht in valse nostalgie: *"We verlangen terug naar de vis die we in Egypte voor niets te eten hadden, naar de komkommers, en watermeloenen, naar de prei, de uien en de knoflook"*. (Numeri 11 : 5). Maar de Thora suggereert in geen enkel vers dat de reis naar het beloofde land gemakkelijk of zonder hindernissen is. De weg naar vrijheid is langer en moeilijker dan iemand op voorhand had verwacht. De reis zou uiteindelijk zelfs langer dan een generatie duren. De generatie, die door Mozes was gered van de onderdrukking in Egypte, was nog niet klaar voor de *'moeilijke vrijheid'* van veldslagen, militair paraat staan en de bereidheid het lot in eigen hand te nemen. Verandering moet langzaam gaan. Dat kan (meer dan) een generatie duren. Daarom 40 jaren *"in de woestijn"*, zodat een volgende generatie - die nooit slaaf is geweest - het land kan binnentrekken.

© Hervormd Nunspeet - Commissie Kerk & Israël

Numeri, "In de woestijn"

6. Liminale ruimte en overgangsriten.

De transformatie van een volk door hen de verantwoordelijkheid te laten aanvaarden voor hun eigen lot vraagt niet alleen (veel) tijd, maar ook een speciaal soort plaats: *"In de woestijn"*. Een dergelijke plaats wordt wel *'liminale ruimte'* genoemd (liminaal = drempel, overgangsfase): een soort niemandsland. Tussen het oude en het nieuwe. Dat is wat de woestijn voor Israël is: de liminale ruimte tussen slavernij en vrijheid, verleden en toekomst, ballingschap en terugkeer, Egypte en het beloofde land. De woestijn is de ruimte die overgang en transformatie mogelijk maakt. Rituelen markeren deze overgang: bijv. door een deur gaan waarvan de posten zijn bestreken met bloed, het gaan door een gespleten Rode Zee.

7. Ander leiderschap.

Mozes heeft slaven bevrijd, hen tot het verbond met God gebracht: een groot leider en profeet. Maar voor het veroveren van het land, om daar als volk te wonen, is een andere leider nodig. In Numeri 20 krijgt Mozes, vanwege het gebrek aan water , van de HEERE de opdracht zijn staf op te nemen, en te spreken tegen een rots. In plaats van te spreken slaat hij met zijn staf op de rots, zoals hij dat 40 jaar eerder (zie Exodus 17 : 6) had gedaan. Maar de opdracht was nu niet om te slaan maar te spreken. Het gevolg is, dat hij niet met het volk het beloofde land in mag trekken. Dat is uit te leggen als straf van Godswege. Een andere interpretatie is, dat Mozes niet begreep, dat de tijd was veranderd in één essentieel opzicht: hij stond tegenover een nieuwe generatie. Degenen met wie hij de eerste keer te maken had, waren mensen die een groot deel van hun leven als slaven in Egypte hadden doorgebracht. Slaven weten, dat een stok wordt gebruikt om er mee te slaan. Maar degenen tegenover wie hij nu stond, waren in vrijheid geboren. En vrije mensen sla je niet, daar spreek je mee. Zij reageren niet op macht, maar op overreding. De symboliek bij *"water uit de rots"* was in beide gevallen precies afgestemd op de mentaliteit van twee verschillende generaties.
Mozes heeft om een opvolger gebeden (Numeri 27 : 16 – 17). Dat zou geen tweede Mozes worden. Als mensen geleid worden door *'grote mannen'* kunnen ze gemakkelijk passief, afhankelijk worden en blijven. De HEERE kiest Jozua. Hij was de juiste leider voor de volgende generatie. Hij gaf het volk ruimte, waardoor de mensen de mogelijkheid kregen om te groeien, om verantwoordelijkheden te nemen en gevoel te ontwikkelen voor timing en tempo. Er was een lange reis *"in de woestijn"* nodig om zo ver te komen.

N.B.: Veel van bovenstaande is ontleend aan: Jonathan Sacks, "Numeri, boek van de woestijnjaren", 392 pag. Skandalon, 2022.